

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Тема: «Аналіз використання основних фондів підприємства»

*Спеціальність 051 «Економіка»
Освітня програма 6.051.00.06 «Економіка і бізнес»*

Завідувач кафедри: _____ / О.І. Карінцева /

Керівник роботи: _____ / М.О. Харченко /

*Виконавець: _____ / Г.В. Білик /
П.І.Б.*

*Група: _____ Епн-71
шифр*

Суми 2021

АНОТАЦІЯ

Загальна характеристика роботи: кваліфікаційна робота складається з анотації, вступу, 3 розділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний її обсяг становить 42 сторінки, у тому числі 4 рисунки, 5 таблиць, список літератури складається з 58 джерел.

Метою даної роботи є вивчення на основі теоретичних аспектів проаналізувати використання основних виробничих фондів КП «Міськводоканал».

Для реалізації поставленої мети було поставлено такі завдання:

- розглянути теоретичні аспекти управління основними засобами;
- дати загальну характеристику підприємства КП «Міськводоканал» і напрямів його діяльності;
- проаналізувати використання основних виробничих фондів КП «Міськводоканал»;
- дати рекомендації щодо підвищення ефективності використання основного капіталу на підприємстві.

Використана методика: порівняльний і системно-структурний аналіз; економіко-статистичні методи; методи формально-логічного аналізу.

У першому розділі «Економічна сутність основних фондів підприємства» розглянуто сутність і класифікацію основних засобів, а також підходи до їх аналізу.

У другому розділі «Методи аналізу ефективності використання основних фондів» розглянуто значення, задачі та джерела інформації для аналізу основних фондів.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи «Аналіз основних фондів КП «Міськводоканал» проведено загальний аналіз господарської діяльності підприємства, а також проаналізовано стан та використання основних фондів, обґрунтовано шляхи підвищення ефективності їх використання.

Ключові слова: основні фонди, виробництво, амортизація, основні засоби, знос, підприємство, господарська діяльність.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА ..	5
1.1 Сутність і класифікація основних засобів.....	5
1.2 Підходи до аналізу основних засобів.....	9
2. МЕТОДИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ.....	14
2.1 Значення, задачі та джерела інформації для аналізу основних фондів...	14
2.2 Аналіз ефективності використання основних фондів.....	15
3. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФОНДІВ КП «МІСЬКВОДОКАНАЛ».....	18
3.1 Загальний аналіз господарської діяльності КП «Міськводоканал».....	18
3.2 Аналіз стану та використання основних фондів КП «Міськводоканал».	21
3.3 Обґрунтування шляхів підвищення ефективності використанн основних фондів.....	30
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	39

ВСТУП

В економіці промислового виробництва значне місце займають ОВФ (основні виробничі фонди). Покращення їх використання є першочерговим завданням для виконання завдання з освоєння обсягів робіт та підвищення ефективності виробництва. Важливим фактором підвищення ефективності виробництва на промислових підприємствах (ПП) є забезпечення їх ОФ в необхідній кількості та асортименті та більш повне його використання.

Завданнями при аналізі ОЗ підприємства є: оцінка технічного рівня розвитку підприємства; аналіз забезпеченості підприємства основними засобами, ефективності їх використання; виявлення резервів збільшення випуску продукції і фондівіддачі. Об'єктом дослідження в даній роботі є основні фонди КП «Міськводоканал» м. Суми. Основною діяльністю КП «Міськводоканал» є безперебійне забезпечення водою, прийом та очищення стоків. Крім того, підприємство здійснює аварійні роботи на мережах водопроводу та каналізації, будівництво та капітальний ремонт своїх об'єктів, послуги громадського харчування через їдальню.

У роботі розглядаються поняття, сутність, призначення і склад основних фондів підприємства, шляхи поліпшення їх використання.

Аналіз використання основних засобів КП «Міськводоканал» здійснювався за допомогою показників ефективності використання основних фондів, серед яких фондівіддача, фондомісткість і фондоозброєність. Також аналіз проводився в кількох напрямках, розробка яких у комплексі дозволяє дати оцінку структури, динаміки та ефективності використання основних засобів і довгострокових інвестицій.

1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та класифікація основних засобів

Найбільш загальне розуміння капіталу є в концепції К. Маркса. Вчений стверджував, що «капітал – це не річ, а певні соціальні відносини, які представлені в речах і надають цій речі конкретний соціальний характер». Концепцією розглянуто конкретні форми капіталу, а саме:

- засоби виробництва, які виступають як основний капітал;
- праця – як змінний капітал;
- гроші – як грошова форма капіталу;
- товари – як товарний капітал.

Отже, капітал можна розуміти лише як постійний рух його елементів. Капітал – це сутність самовікової цінності. Сенс руху капіталу – це збільшення з часом.

На думку автора, таке трактування капіталу найбільш відповідає сучасним уявленням. Тому ми визначимо капітал як вартість, що приносить додаткову вартість [3].

Основний капітал – це капітал, матеріалізований у будівлях, спорудах, машинах та іншому обладнанні, що знаходиться у виробничому процесі протягом декількох років і обслуговує кілька виробничих циклів. На відміну від оборотних коштів, матеріалізованих у запасах сировини, готової продукції, грошових коштів тощо, основний капітал значно повільніший. Витрати на формування капіталу компанії не можуть бути відшкодовані протягом одного року.

Крім того, в процесі функціонування основний капітал зазнає фізичного та морального погіршення. Фізичний знос – це процес, в результаті якого елементи основного капіталу стають технічно непридатними для подальшого використання у виробництві. Знос основного капіталу – це процес його знецінення внаслідок появи більш дешевого або більш сучасного (виробничого) обладнання. У зв'язку з цим виникає потреба у формуванні спеціальних джерел коштів для компенсації фізично зношеного та застарілого основного капіталу [24].

Основний капітал, який відображається на рахунках балансу підприємства, називається необоротними активами. Таким чином, необоротні активи - це певна величина елементів основного капіталу, прийнята в сучасних умовах господарювання.

Існують такі типи оцінок елементів (форм) ОК:

- початкова вартість (наприклад, ціна придбання, транспортування та монтаж конкретного обладнання);
- відновна вартість – вартість відтворення елемента ОК на момент його переоцінки, тобто за поточних умов (за поточними цінами);
- загальна вартість ОК – розраховується без амортизації та може бути змішаною оцінкою (частина – за поточними цінами, частина – за цінами придбання або створення);
- залишкова вартість – це різниця між повною вартістю та нарахованою амортизацією (сумою амортизації за період експлуатації);
- ліквідаційна вартість – вартість на момент списання елемента ОК з балансу;
- балансова вартість – вартість, відображена в розділі «Необоротні активи» балансу.

Основні засоби – це матеріальні активи, що використовуються у виробничій діяльності підприємства більше одного календарного року з початку їх введення в експлуатацію, а також предмети, вартість одиниці яких перевищує 500 гривень (за ціною придбання). До основних фондів підприємства належать основні засоби та невиробничі основні засоби. ОЗ – це матеріальні активи, які компанія тримає для використання у виробництві або поставці товарів, наданні послуг, передачі в оренду іншим особам або для виконання адміністративних та соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких становить більше одного року [28].

Відповідно до чинної стандартної класифікації, товари медичного призначення групуються за їх функціональним призначенням, галузями, матеріальною природою та видами, за використанням та належністю.

За функціональним призначенням є виробничі потужності, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі або сприяють його реалізації (будівлі, споруди, силові машини та обладнання, робочі машини та обладнання тощо).

Промислове обладнання включає: будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини та обладнання, робочі машини та обладнання, вимірювальні та регулюючі прилади, лабораторне обладнання, комп'ютери, інші машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, виробничий інвентар та приладдя, побутовий інвентар, робочий та продуктивний тварин, багаторічних рослин, меліоративних та водоймищ та інших закладів охорони здоров'я [30].

У складі промислових ОЗ виділяють їх активну частину – машини, обладнання, транспортні засоби.

Також важливим для аналізу є класифікація основних фондів на активні та пасивні відповідно до їх ролі у виробничому процесі. Активна частина основних фондів включає машини, механізми та обладнання, передавальні пристрої, безпосередньо задіяні у виробничому процесі. Пасивна частина основних фондів включає будівлі та споруди, нематеріальні активи, а також машини, машини та обладнання, що використовуються в управлінні операційною діяльністю.

Структура основних фондів означає співвідношення вартості окремих груп основних фондів, яке змінюється залежно від ступеня та характеру технічного оснащення будівельних підприємств та їх спеціалізації.

Згідно з чинною класифікацією (табл. 1.1), до складу ОФ входять об'єкти промислового та непромислового призначення. До перших належать ОФ для промислової, будівельної, сільськогосподарської, автомобільного транспорту, зв'язку, торгівлі та інших видів матеріального виробництва. Невиробничі основні фонди призначені для обслуговування потреб житлово-комунального господарства, охорони здоров'я, освіти, культури [4].

Таблиця 1.1 – Класифікація основних засобів

№ групи	Субрахунки (рахунки другого порядку)	
	Код	Назва
Основні засоби (рахунок № 10)		
1.	101	Земельні ділянки
2.	102	Капітальні витрати на поліпшення земель
3.	103	Будинки, споруди та передавальні пристрої
4.	104	Машини та обладнання
5.	105	Транспортні засоби
6.	106	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)
7.	107	Робоча та продуктивна худоба
8.	108	Багаторічні насадження
9.	109	Інші основні засоби

Первісна вартість основних засобів визначається як історична (фактична) вартість основних засобів у сумі грошових коштів, сплачених за придбання або створення необоротних активів.

Основні засоби зараховуються на баланс підприємства за собівартістю, яка складається з таких витрат:

- суми, виплачені постачальникам активів та підрядникам за будівельно-монтажні роботи (без урахування непрямих податків);
- реєстраційний збір, державне мито та подібні платежі, здійснені у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на основні засоби;
- розмір ввізного мита;

- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству);
- витрати на страхування ризиків доставки основних засобів;
- витрати на монтаж, монтаж, налагодження основних фондів;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з приведенням основних фондів у стан, в якому вони придатні для використання за призначенням [9].

До основних засобів не відносяться:

- 1) предмети терміном служби менше одного року незалежно від їх вартості;
- 2) предмети вартістю до 500 гривень за одиницю (за ціною придбання) незалежно від терміну служби. При цьому гранична вартість предметів, що не належать до основних засобів, може змінюватися Міністерством фінансів України;
- 3) спеціальні інструменти і спеціальні пристосування підприємств серійного і масового виробництва певних виробів або для виготовлення індивідуального замовлення незалежно від їхньої вартості;
- 4) спеціальний одяг, спеціальне взуття, а також постільні речі незалежно від їхньої вартості і терміну служби;
- 5) формений одяг, призначений для видачі працівникам підприємства, незалежно від вартості й терміну служби.

1.2. Підходи до аналізу основних засобів

У виробничо-господарській діяльності підприємств використовуються виробничі фонди та невиробничі фонди. Авансові за виробничо-господарською діяльністю виробничі фонди бувають трьох форм: виробничої, грошової та товарної.

Завдання фондів у трьох формах однакове – забезпечити безперервність виробництва та відтворення, тому ці фонди називаються виробничими. На відміну від виробничих фондів, виробничі фонди обслуговують сам процес виробництва у матеріальних галузях виробництва.

Проблема використання виробничих фондів підприємств має дві сторони. Перший пов'язаний із зменшенням маси виробничих засобів, споживаних у процесі

виробництва; друга – зі зменшенням коштів, авансованих на виробничо-господарську діяльність. Загальна кількість спожитих виробничих фондів за аналізований період відповідає витратам на оплату праці (амортизація) та предметам праці на виробництво. Авансована кількість виробничих фондів – це їх кількість, яка забезпечує одночасне перебування виробничих фондів у всіх їх природних формах і на всіх стадіях господарської діяльності [8].

Проблема виробництва з найменшими витратами виробничих фондів – проблема зниження собівартості промислової продукції. Показниками, що відображають зниження собівартості продукції, є: рівень рентабельності одного обороту виробничих фондів (відношення прибутку до собівартості); витрати на гривню товарної або реалізованої товарної продукції та прибуток на гривню продукції.

Проблема виробництва та реалізації певної маси продукції з меншою кількістю постійних (вдосконалених) виробничих фондів (або, що те саме, виробництва найбільшої кількості продукції з використанням певної маси авансованих фондів) – цілком самостійна проблема економіка підприємства. Показником, що відображає випуск меншої кількості коштів, є загальна віддача активів виробничих фондів або їх оборот. Його розрахунок може здійснюватися або за вартістю реалізованих товарів, або за собівартістю проданих товарів. Оберненим до цього показника є показник загальної фондомісткості продукції (коефіцієнт консолідації виробничих фондів) [17].

Відтворення та оборотність ОФ – фактор, що впливає на рівень рентабельності та фінансовий стан підприємств. Підприємствам байдуже, скільки власних коштів вкладено в основні фонди. У сучасних умовах збільшується маневреність підприємств у створенні та використанні засобів праці, зростає роль кредиту у формуванні основних фондів. Гроші від продажу непотрібних засобів праці поповнюють фонд розвитку виробництва.

Представлені варіанти аналітичних завдань, вирішення яких дозволяє оцінити структуру, динаміку та ефективність використання основних фондів та довгострокових інвестицій. Ми наголошуємо, що свобода дій аналітика тут досягає

максимуму змінності. Визначальними для вибору аналітичних завдань та формування їх сукупності є специфічні потреби управління, зміст управлінських рішень [8].

Аналіз структури та динаміки ОФ. В ході цього аналізу необхідно оцінити розмір, динаміку та структуру капітальних вкладень підприємства в ОФ, виявити основні функціональні особливості виробничої діяльності (бізнесу) аналізованого суб'єкта господарювання. Для цього проводиться порівняння даних на початок та кінець звітного періоду. Узагальнена картина процесу руху та оновлення основних засобів з точки зору класифікаційних груп може бути представлена відповідно до розділу 5 "Наявність та рух основних засобів" ф. № 5 додатків до річного балансу підприємства [1].

Кінцева ефективність використання основних фондів характеризується показниками фондоддачі, фондомісткості, прибутковості, відносної економії коштів, збільшення обсягів виробництва, збільшення продуктивності праці, зменшення виробничих витрат і витрат на відтворення основних фондів, збільшення терміну служби праці.

На промислових підприємствах рентабельність активів визначається обсягом випуску продукції на 1 грн. середньорічна вартість основних фондів. Рентабельність активів – узагальнений показник використання основних фондів. На розмір та динаміку ефективності використання капіталу впливає безліч факторів, які залежать і не залежать від підприємства, однак резерви підвищення ефективності використання капіталу, кращого використання обладнання є на кожному підприємстві, ділянці, робочому місці.

Інтенсивний спосіб ведення сільського господарства передбачає систематичне збільшення рентабельності активів за рахунок збільшення продуктивності машин, механізмів та обладнання, скорочення їх простоїв, оптимального завантаження машин, технічного вдосконалення основних фондів. Для виявлення невикористаних резервів важливо знати основні напрямки факторного аналізу рентабельності активів, що виникають внаслідок відмінностей у підходах до моделювання цього показника [7].

Одним з важливих факторів, що впливають на ефективність використання основних фондів, є поліпшення використання виробничих потужностей підприємства та його підрозділів. Використання основних фондів вважається ефективним, якщо відносне збільшення фізичного обсягу виробництва або прибутку перевищує відносне збільшення вартості основних фондів за аналізований період.

Зростання ефективності використання капіталу призводить до відносної економії основних фондів та до збільшення випуску продукції. Розмір відносної економії ресурсів і частка приросту виробництва в результаті збільшення ефективності використання капіталу визначаються спеціальним розрахунком.

Таким чином, відносна економія основних фондів визначається як різниця між середньорічною вартістю основних фондів звітного періоду та середньорічною вартістю основних фондів базового (попереднього) року, скоригованою на зростання виробництва [16].

Частка приросту продукції за рахунок зростання ефективності використання капіталу визначається методом ланцюгових заміщень: приріст ефективності використання капіталу за аналізований період множиться на середньорічну фактичну вартість основних фондів.

Розглянемо аналіз впливу активної частини виробничих фондів на динаміку рентабельності активів. При проведенні цього аналізу досліджувані фактори включають годину виробництва на існуючому виробничому обладнанні, час роботи одиниці обладнання за звітний період, частку існуючого обладнання у вартості активної частини виробничих фондів, частку активних частин у загальній сумі основних фондів. Показники, представлені в такій аналітичній формі, дозволяють пов'язати між собою факторні та ефективні показники, оцінити вплив кожного з розглянутих факторів на рівень загальної рентабельності основних фондів та їх активної частини. [11].

Загалом, Концепція амортизаційної політики викликає більше застережень, чим позитивних емоцій, насамперед тому, що деклароване обмеження державного регулювання в сфері амортизаційної політики не закріплено відповідними положеннями. Оскільки плановане, наприклад, впровадження раціональних рівнів

споживання, відшкодування й відновлення основного капіталу є проявом не обмеження, а саме посилення державного регулювання [38].

Прийняття Концепції амортизаційної політики можна вважати перемогою тих наукових діячів, які переконували, що загрозовою тенденцією для інвестиційних індикаторів економічної безпеки країни є різке зниження абсолютного розміру амортизаційного фонду в економіці підприємства, що супроводжується його використанням у поточному обороті, а не в складі інвестицій. Вони затверджували, що в умовах гострого недоліку засобів нарахована на підприємствах амортизація миттєво «вимивається» через оборотні кошти шляхом схованого їхнього кредитування, або у формі звичайної конвертації, у результаті чого амортизаційний фонд, відбитий у бухгалтерських балансах, стає фікцією, оскільки не має реального грошового забезпечення. Для перешкоди цим негативним тенденціям, передбачалося, по-перше, заборонити безповоротний витяг засобів амортизаційного фонду в будь-якій формі, і, по-друге, у майбутньому Законі України «Про амортизацію» реалізувати «економічну» концепцію амортизації.

З іншого боку, використання амортизаційних відрахувань як оборотних коштів є нормальним і позитивним явищем, якщо для підприємства це вигідніше, ніж їхнє негайне інвестування. Практично неможливо визначити, на які мети використовується сума амортизаційних відрахувань, які стали оборотними коштами.

Відповідно до Указу, на підставі Концепції повинен бути розроблений проект закону про амортизацію. Цей закон повинен стати важливим засобом поліпшення інвестиційного клімату в нашій країні [27].

Амортизаційні відрахування можуть виступати джерелом самофінансування підприємств. З одного боку, вони можуть бути «схованим резервом фінансування» внаслідок прискореного списання вартості основних засобів, через те, що частина звільняється від оподаткування й приймає вид амортизаційних відрахувань. З іншої сторони механізм нарахування й використання амортизаційних відрахувань дозволяє фінансувати за рахунок амортизаційних засобів не тільки простої, але й частково розширене відтворення основних засобів.

2. МЕТОДИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ

2.1 Значення, задачі та джерела інформації для аналізу основних фондів

Одним з найважливіших факторів підвищення ефективності виробництва на промислових підприємствах є забезпечення основними фондами необхідної кількості та асортименту та їх повніше використання.

Передумовою стійкого виробничого процесу є своєчасне та повне забезпечення необхідними матеріальними ресурсами [36].

Потреба компанії в матеріальних ресурсах може бути задоволена широко (придбання або виготовлення більшої кількості матеріалів та енергії) або інтенсивно (більш економічне використання наявних запасів у процесі виробництва).

Перший спосіб призводить до збільшення одиниці матеріальних витрат на одиницю продукції, хоча його собівартість може бути зменшена за рахунок збільшення виробництва та зменшення частки постійних витрат. Другий спосіб забезпечує зменшення питомих матеріальних витрат і зниження собівартості продукції. Економічне використання сировини та енергії еквівалентно збільшенню їх виробництва.

Завдання аналізу забезпечення та використання матеріальних ресурсів:

- оцінка реальності планів матеріально-технічного забезпечення, міри їх виконання та впливу на обсяги виробництва, їх собівартість та інші показники;
- оцінка рівня ефективності використання матеріальних ресурсів;
- виявлення внутрішніх резервів для економії матеріальних ресурсів та розробка конкретних заходів щодо їх використання.

Джерела інформації для аналізу матеріальних ресурсів також включають: логістичний план, заявки, контракти на постачання сировини, форми статистичної звітності про забезпечення та використання матеріальних ресурсів, виробничі витрати, оперативні дані відділу логістики, складського господарства транспортні послуги, дані аналітичного обліку щодо пропозиції, використання та залишків матеріальних ресурсів тощо [26].

2.2 Аналіз ефективності використання основних фондів

Загальними показниками ефективності використання основних фондів є фондівіддача – виробництво продукції на 1 гривню основних фондів [відношення випуску продукції в грошовому вираженні, виробленого підприємством, цехом або станцією (ОП) до середньорічної вартості основних фондів F)]. Норма прибутку розраховується за формулою:

$$\text{ФВ} = \text{ОП} : \text{Ф}. \quad (2.1)$$

Фондоємність є оберненим показником ефективності використання капіталу: він показує, скільки в середньому (за вартістю) використовується на підприємстві основних фондів для виробництва продукції вартістю 1 гривня. Для характеристики використання окремих частин основних фондів значення F у формулі змінюється відповідно (наприклад, вартість активної частини основних фондів).

Часткові показники використовуються для характеристики використання певних видів машин, обладнання, виробничої площі (серійне виробництво в натуральній формі на одиницю обладнання за зміну, виробництво на 1 м виробничої площі тощо).

Результат виробничої діяльності підприємства можна визначити за допомогою різних показників. Вибір чисельника норми прибутку залежить від конкретної мети [17].

Рентабельність активів обчислюється або у вартісному, або в натуральному вираженні (тонни, метри, штуки тощо) метрів.

Природні показники рентабельності активів використовуються обмежено, і вони обчислюються на підприємствах, в магазинах і на сайтах, що виробляють один вид продукції; лічильники робочої сили застосовуються в магазинах і на майданчиках, де виробляється кілька видів продукції. Якщо при розрахунку ефективності використання капіталу обсяг виробництва виражається через

добуток кількості працюючих T і продуктивність їх праці P , а вартість основних фондів – через добуток числа T і запасу капіталу за одно- змінна робота F_3 , тоді ми маємо стосунки:

$$\Phi B = TP : T\Phi G - P : \Phi_3. \quad (2.2)$$

Таким чином, рентабельність основних фондів прямо пропорційно залежить від продуктивності праці і обернено пропорційно - від достатності її капіталу.

Щоб збільшити рентабельність капіталу, необхідно, щоб темпи зростання продуктивності праці випереджали темпи зростання його запасу капіталу.

У процесі аналізу вивчається динаміка показників виконання плану, проводяться міжгосподарські порівняння. Норма прибутковості визначається для всіх основних фондів виробничого призначення та для їх активної частини (машин та обладнання).

Вихідні дані для розрахунку рентабельності активів ведуть до порівняльної форми. Обсяг виробництва коригується на зміну оптових цін та структурні зміни, а вартість основних фондів - на їх переоцінку.

Якщо план підприємства містить заплановані та розраховані параметри кількісних та якісних характеристик використання основних фондів (включаючи розрахунки машино-годин та простоїв для проведення профілактичних оглядів, поточних, серійних та капітальних ремонтів, коефіцієнта мінливості), то факторний аналіз відповідності цим запланованим параметрам та їх вплив на кінцевий результат - рентабельність основних фондів [9].

Рентабельність активів є одним з основних факторів, що визначають обсяг виробництва підприємства, тому необхідно детально проаналізувати, які фактори, у свою чергу, впливають на нього. Слід мати на увазі, що норма рентабельності є складною, на неї впливає безліч факторів, багато з них взаємопов'язані (наприклад, складність виробництва та виготовлення за одиницю часу обладнання, дотримання нормативних термінів ремонту обладнання та технічне обслуговування, коефіцієнт мінливості роботи обладнання).

Рентабельність активів активної частини фондів (технологічного обладнання) залежить від його структури, часу експлуатації та середнього виробництва баштанних культур.

Ми використовуємо факторну модель для аналізу:

$$\text{ФВа} = \text{К} * \text{Чод.о} * \text{ВГ} / \text{ОВФа} \quad (2.3)$$

де ФВа - фондівдача активної частини; К - середньорічна кількість верстатів; Чод 0 - час, відпрацьований одиницею обладнання (у годинах); ВГ - виробіток продукції за 1 машино-годину; ОВФа середньорічна вартість основних виробничих фондів активної частини.

Факторну модель рентабельності капіталу можна розширити, якщо час роботи одиниці обладнання подати у вигляді кількості відпрацьованих днів, коефіцієнта мінливості та середньої тривалості змін.

Середньорічну вартість технологічного обладнання можна представити як добуток кількості та середньої вартості його одиниці у порівняльних цінах, після чого остаточна факторна модель прийме такий вигляд:

$$\text{ФВа} = \text{К} * \text{Д} * \text{Кзм} * \text{Т} * \text{ВГ} / (\text{К} * \text{О}) = \text{Д} * \text{Кзм} * \text{Т} * \text{ВГ} / \text{О} \quad (2.4)$$

де ФВа - фондівдача активної частини; К - середньорічна вартість верстатів; Д - час роботи одиниці обладнання в днях; Кзм коефіцієнт змінності роботи "обладнання; Т — середня тривалість зміни; ВГ - виробіток продукції за 1 машино-годину; О - середня вартість одиниці обладнання.

Для того, щоб визначити, як зміниться обсяг виробництва продукції, необхідно зміну фондівдачі основних виробничих фондів за рахунок кожного фактора помножити на фактичні середньорічні залишки основних виробничих фондів, а зміну середньорічної вартості основних виробничих фондів — на плановий рівень фондівдачі основних фондів [11].

3. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФОНДІВ КП «МІСЬКВОДОКАНАЛ»

3.1. Загальний аналіз господарської діяльності КП «Міськводоканал»

Ефективне функціонування водопровідно-каналізаційного господарства в умовах ринкових відносин пов'язане з рішенням великого комплексу проблем. В умовах перехідного періоду, коли ринкові відносини перебувають у початковій стадії, визначення способів та шляхів вирішення проблем функціонування водопровідно-каналізаційного господарства, в контексті виробництва і реалізації житлово-комунальних послуг необхідного рівня якості, є завданням першорядної важливості.

Основною діяльністю КП «Міськводоканал» є безперебійне забезпечення водою, прийом та очищення стоків. Крім того, підприємство здійснює аварійні роботи на мережах водопроводу та каналізації, будівництво та капітальний ремонт своїх об'єктів, послуги громадського харчування через їдальню, торгово-закупівельну і комерційну діяльність через магазин [23].

За мереж міського водопроводу вода доходить до споживачів. За 2019 р. добовий підйом води складає 156,2 тис.м³. За 2020 р. добовий підйом води складає 162,7 тис.м³.

Водопаостачання забезпечується з 6 водозаборів та 62 свердловин, з них:

- на верхню крейду – 29 одиниць,
потужністю – 59,09 тис.м³/добу;
- на нижню крейду – 28 одиниць,
потужністю – 82,0 тис.м³/добу;
- на юрсько-тріасовий горизонт – 5 одиниць,
потужністю – 7,55 тис.м³/добу.

Водопровідних мереж – 486,6 км.

Каналізаційних мереж – 294,5 км.

Каналізаційних насосних станцій – 17 одиниць.

Очисні споруди потужністю 135 тис.м³ на добу.

В КП «Міськводоканал» знаходяться в експлуатації 486,6 км водопровідних мереж (водопроводи, вуличні та внутрішньо кварталні вводи), побудованих в 1905-1992 роках, з них повністю зношених 131,1 км, знос мереж в цілому складає 69,4%.

Особливо в незадовільному стані водоводи, які були побудовані із сталевих труб різного діаметра, від 426 до 820 мм, таких водоводів і вуличних мереж експлуатується 42,2 км, з них зношених 23,5 км.

Каналізаційні мережі

На балансі КП «Міськводоканал» є в наявності 294,45 км само точних колекторів, вуличних і внутрішньоквартальних мереж каналізації, знос яких складає 68%.

Особливу тривогу визиває стан самотічних колекторів із залізобетонних труб діаметром 400-1200 мм, так із-за газової корозії на протязі останніх років мало місце повне руйнування труб. Частковим обслідуванням встановлено, що 8-9 км колекторів діаметром 600-1200 мм потребують санації чи перекладки.

За 2017 р. підприємством подано води в мережу міського водопроводу – 25809,5 тис.м³, що більше в порівнянні з 2016 р. на 3,9% (у 2016 р – 25640,0 тис. м³); добовий підйом води дорівнює 70,7 тис.м³ (таблиця 3.1). Реалізовано води – 17055,1 тис. м³ або 17719,0 тис. м³ до 2016 р. Із загальної суми реалізованої води відсоток послуг наданих населенню склав 14440,0 тис. м³. Підприємство працює з 378 927 абонентів. Усі стоки пропущені через очищення.

Таблиця 3.1 – Динаміка змінення під'єма та реалізації води по КП «Міськводоканал»

	2017	2018	2019	2020	План 2021
	Рік тис.м3			Доба тис.м3	
Під'єм води	25640,0/70,0	25809,5/70,7	26958,0/73,9	25610,2/70,2	19263,0/52,6
Реалізація води	17719,0/48,4	17055,1/46,7	15492,0/43,7	14940,3/40,9	14040,0/38,4
В т.ч. населенню	15113,7/41,3	14440,0/39,6	13340,0/36,5	12440,0/34,1	11540,0/31,5
Іншим підприємствам та організаціям	2605,3/7,1	2615,0/7,2	2601,7/7,1	2500,3/6,8	2500,0/6,8
Відсоток витоків	30,9	33,9	40,9	41,7	27,114

У 2018-2019 рр. проводилася робота з встановлення водомірів по населенню і підприємствам міста з метою контролю за економним витрачанням води. На підприємствах міста у 2018р. встановлено 35914 лічильників.

Узагальнюючі показники обсягу виробництва продукції одержують за допомогою вартісної оцінки. Обсяг реалізації продукції визначається у діючих цінах. Включає вартість реалізованої продукції, відвантаженої та сплаченої покупцями. Від обсягу продажів залежать фінансові результати діяльності, фінансовий стан підприємства і т. д.

Загальний обсяг виручки від реалізації робіт і послуг підприємства КП «Міськводоканал» ,що станом на 2018р. становить 22148,8 т.грн.

Отримане збільшення вартості перебивається випереджаючим зростанням інфляції, цін на сировину, матеріали, технологічне обладнання, запасні частини і т.д., в результаті чого вартість послуг виявляється нижче фактичних витрат. З цієї причини водопровідно-каналізаційне господарство в цілому по Україні можна назвати збитковим. КП «Міськводоканал» також не є винятком, хоча виконання плану на досить високому рівні, проте неплатежі замовників створюють несприятливу обстановку на підприємстві [19].

Роботи, що виробляються і реалізуються підприємствами КП «Міськводоканал», повинні оплачуватися пропорційно економічно обґрунтованим витратам. Питання диференційованих тарифів на оплату житла і комунальних послуг населенням, надання пільг з оплати послуг відповідним категоріям громадян

слід вивести за рамки комунального обслуговування і здійснювати поза компетенцією КП «Міськводоканал».

3.2. Аналіз стану та використання основних фондів КП «Міськводоканал»

Розвиток підприємства завжди викликає необхідність зосереджувати увагу на проблемі ефективності використання основних виробничих фондів.

1. Прискорення темпів науково – технічного прогресу (постійно збільшувати масу прогресивних фондів).
2. Насичувати підприємство основними фондами високотехнічного рівня, яке повинно здійснюватися на базі реконструкції і технічного переобладнання.
3. Раціонально використовувати основні фонди – це основне значення досягнення кінцевих результатів підприємства.

Аналіз починається з вивчення обсягу основних засобів, їх динаміки і структури. Під структурою основних фондів розуміється співвідношення вартості окремих груп основних виробничих фондів, яка змінюється залежно від ступеня і характеру технічної оснащеності будівельних організацій та їх спеціалізації. Згідно з діючою класифікацією до складу основних фондів входять об'єкти виробничого та невиробничого призначення [31].

До перших відносяться основні фонди промислового, будівельного, сільськогосподарського призначення, автомобільного транспорту, зв'язку, торгівлі та інших видів діяльності матеріального виробництва. Невиробничі основні фонди призначені для обслуговування потреб житлово-комунального господарства, охорони здоров'я, освіти, культури.

Структура основних фондів визначається специфікою галузі і відображає виробничо-технічні особливості підприємств, пов'язані з неоднаковим рівнем концентрації, особливостями спеціалізації, формами і методами організації виробництва.

При аналізі структури фондів з'ясовується співвідношення активної і пасивної частини.

Активна частина фондів безпосередньо впливає на предмет праці (робочі машини і обладнання).

Пасивну частину утворюють фонди, які створюють умови для здійснення процесу виробництва (будівлі, склади, транспортні засоби, вимірювальні прилади та пристрої і т.д.). Аналіз використання основних засобів КП «Міськводоканал» було розпочато з вивчення обсягу основних засобів, їх складу та структури. Фонди підприємства поділяються на промислово-виробничі та невиробничі. В організації повинні здійснюватися заходи, що забезпечують технічні, організаційні та економічні перетворення [21].

Слід зазначити також збільшення питомої ваги транспортних засобів, що пов'язано з оновленням парку машин на підприємстві.

Динаміка структури основних засобів. У динаміці структури основних фондів помітно збільшення протягом періоду частки транспортних засобів - їх питома вага у порівнянні з 2017 роком зріс до 1,7% в 2019 році. Зміна структури залежало також від надходження, вибуття і оновлення основних виробничих фондів; від ступеня концентрації виробничих потужностей (машин і механізмів).

Важливе значення має аналіз вивчення руху і технічного стану основних засобів. Застосовувані знаряддя праці, їх технічний стан та ступінь відповідності сучасному розвитку техніки значною мірою характеризують технічний рівень підприємства і визначають ефективність їх використання. Технічний стан обладнання характеризується його фізичними моральним зносом, рівнем застосування нової техніки [20].

Протягом аналізованого періоду відбувається постійний рух основних фондів КП «Міськводоканал», що пов'язане з їх введенням і вибуттям. Однак вартість основних фондів зростає, що пов'язано зі значним надходженням коштів за 2017-2019 рр.

Важливе значення має аналіз вивчення руху і технічного стану основних фондів, для цього розраховуються наступні показники.

Коефіцієнт оновлення (Кобн), що характеризує частку нових фондів у їх загальній вартості на кінець року:

$$\text{Кобн} = \text{Вартість надходження ОЗ} / \text{Вартість ОЗ К.Г.} \quad (3.1)$$

Коефіцієнт вибуття (Квиб). Він характеризує, яка частина основних фондів вибула за аналізований період і визначається за формулою:

$$\text{Квиб} = \text{Вартість вибулих ОЗ} / \text{Вартість ОЗ п.р.} \quad (3.2)$$

Коефіцієнт зносу (Кізн). Він показує ступінь зносу основних фондів підприємства і визначається за формулою:

$$\text{Кізн} = \text{Сума зносу основних фондів} / \text{Первісна вартість ОЗ на відповідну дату}$$

Коефіцієнт придатності (Кп). Він характеризує частку залишкової вартості ОЗ в їх первісній вартості і визначається за формулою:

$$\text{Кп} = \text{Залишкова вартість ОЗ} / \text{Первісна вартість ОЗ} \quad (3.3)$$

Для наочності коефіцієнти представлені у таблиці 3.2

Таблиця 3.2 – Показники руху та технічного стану основних засобів

Показники	Роки		
	2017	2018	2019
Коефіцієнт оновлення,%	2,5	37,8	10,7
Коефіцієнт вибуття,%	1,3	6,1	0,3
Коефіцієнт зносу,%	61,2	58,9	53,1
Коефіцієнт придатності,%	38,8	41,1	46,9

Дані таблиці 3.2 показують, що за звітний рік технічний стан основних засобів на підприємстві дещо поліпшилося. А саме: у 2018 році рівень оновлення дорівнює 37,8% від загальної вартості основних фондів у порівнянні з 2017 роком. Також коефіцієнт вибуття дорівнює 6,1%, а в 2019 році - 0,3%.

Як видно з даних, коефіцієнт оновлення збільшується. У підприємства багато машин і устаткування вже вичерпали свої можливості, але ще продовжують працювати. Частка фінансових ресурсів, спрямованих в основні засоби підприємства, залишається високою. З розрахунку даних коефіцієнтів можна сказати, що на підприємстві оновлення основних засобів у 2017-2019 рр. відбувається більшими темпами, ніж вибуття [13].

А що стосується рівня зношеності основних фондів, то вони складають половину початкової вартості - 52-53%, що говорить про придатність основних фондів нормального функціонування підприємства. Основні засоби підприємства протягом розглянутого періоду часу залишалися зношеними більш ніж на половину своєї вартості. Тому завдання зміцнення матеріально-технічної бази є одним із стратегічних завдань, що стоять перед підприємством.

Облік і оцінка основних фондів дозволяють судити про їх кількісної частки в загальному складі елементів економіки підприємства.

Наступним етапом аналізу основних фондів є аналіз ефективності використання основних засобів.

Для узагальнюючої характеристики ефективності використання основних засобів служать показники:

- фондовіддачі (відношення вартості товарної продукції до середньорічної вартості основних виробничих фондів), який характеризує обсяг реалізації продукції на 1 карбованець основних фондів;

- фондомісткості (зворотний показник фондоотачі), який показує скільки основних засобів у вартісному вираженні було використано для виробництва 1 грн товарної продукції;

- фондоозброєність (відношення середньорічної вартості основних засобів до середньооблікової кількості працівників).

Найбільш узагальнюючим показником, що характеризує використання основних фондів підприємства, є показник фондovіддачі.

Фондовіддача обчислюється як відношення обсягу продукції за місяць, квартал, рік до середньої вартості основних промислово-виробничих фондів [33].

Для забезпечення росту фондovіддачі необхідно, щоб вартість випускаємої продукції збільшується скоріше ніж вартість основних виробничих фондів. Фондовіддача характеризує випуск продукції на одну гривню вартості основних виробничих фондів.

$$\Phi_{\text{в}} = \frac{ВП}{ОФ_{\text{ср.р}}} \quad (3.4)$$

Фондовіддача повинна мати тенденцію до збільшення. За 2019 р. фондovіддача становить 0,15 грн./грн., за 2020 р. – 0,03 грн./грн. Можна зробити висновок, що об'єм виробленої продукції на 1 грн. основних фондів зменшився з 0,15 грн./грн. до 0,03 грн./грн. у зв'язку із збільшенням вартості основних фондів і зменшенням випуску продукції.

Але основні фонди поки не дають цієї матеріальної віддачі, інакше кажучи, зміст, обслуговування та ремонт водопровідних та каналізаційних мереж у нинішніх економічних умовах збитково [4].

Показник, зворотний показнику фондovіддачі - фондомісткість. Він показує необхідну величину основних фондів для випуску одиниці продукції. Також необхідно зауважити, що вартість основних фондів у грошовому вираженні зростає, збільшилася кількість обслуговуваних мереж. В основному це визначається прийманням відомчого фонду і переоцінкою основних фондів. І, крім того що приймаються об'єкти в основному мають високий коефіцієнт зношування, а крім того часом знаходиться в запущеному стані, що природно позначається на витрати по їх утриманню.

Фондомісткість повинна мати тенденцію до зменшення.

У 2019 р. фондомісткість складає 6,38, у 2020 р. – 25,3. Це свідчить про незначну забезпеченість підприємства основними фондами.

Рентабельність основних фондів

$$P_{of} = \frac{ЧП}{ОФ_{ср.}} * 100\% \quad (3.5)$$

За 2019 р. рентабельність основних фондів становить 13,3%, за 2020 р. – 3,5%. Цей показник характеризує ступінь використання основних фондів.

Отже, одним з найбільш важливих завдань розвитку підприємства є забезпечення виробництва насамперед за рахунок підвищення його ефективності і більш повного використання внутрішніх резервів. Для цього необхідно раціональніше використовувати основні фонди і виробничі потужності [27].

Збільшення обсягів виробництва промислової продукції досягається за рахунок:

- 1) запровадження в дію основних фондів і виробничих потужностей;
- 2) поліпшення використання діючих основних фондів і виробничих потужностей.

В даний час КП «Міськводоканал» має на балансі 486,6 км. мереж водопроводу та 294,5 мереж каналізації.

Мережі та об'єкти передаються на баланс КП «Міськводоканал» в основному старі, які потребують капітального ремонту і значних грошових витрат, із зносом більше 50-ти відсотків. У 2018 році усунуто 289 аварій на мережах водопроводу, 12 на каналізації. Прийнята на баланс підкачуються станція до багатоповерхового житлового будинку, свердловини і мережі, водопровідні та каналізаційні мережі 10,6 км.

У 2019 році усунуто 298 аварій на мережах водопроводу, 19 на каналізації. Для підвищення ефективності використання основних фондів необхідно підвищення ступеня їх завантаження, оновлення фондів, використання прогресивного обладнання, сучасних технологій і кваліфікованих працівників [2].

Сьогодні КП «Міськводокаал» Сумської міської ради подає в місто кожної доби 60-65 тис.м³ води, забезпечує водопостачання 272 тисяч мешканців мешканців міста, підприємств і організацій. Вода у місті подається цілодобово.

КП «Міськводоканал» подав заявку на участь у конкурсному відборі інвестиційних проектів для їх фінансової підтримки за рахунок кредитів, передбачених для підприємств, які надаватимуться за проектом Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). За рахунок кредиту ЄБРР передбачається протягом 4-5 років виконати модернізацію основних засобів та покращити якість надання послуг з водопостачання та водовідведення. Кредити, кошти місцевого бюджету та власні кошти планується використати на вирішення найбільш актуальних проблем .

Джерелом водопостачання в місті Суми є підземні води, які добуваються з верхньокрейдянського горизонту, на цей горизонт пробурено 33 одиниці свердловин, із них 13 свердловин підлягають тампонажу та списанню. Таку ж кількість свердловин пробурено на сеноман-нижньокрейдяний комплекс, з них підлягають ремонту 3 одиниці, а тампонажу та списанню 5 одиниць.

За останні 5 років вийшло з ладу 14 свердловин, а за цей час пробурено тільки дві глибоководні свердловини.

Забезпечити необхідними джерелами водопостачання можливо тільки шляхом буріння нових глибоководних свердловин та будівництва станцій знезалізування води з метою використання наявних свердловин на верхньокрейдяний горизонт. Вода з цих свердловин має значний, до 4,5-6 мг/літр вміст заліза, і без відповідної підготовки, тобто знезалізування, не відповідає вимогам стандарту.

Планується придбати енергозберігаючі погрузні насоси продуктивністю 65-120 м³ на годину в кількості 22 одиниці.

Таким чином на відношення та створення джерел водопостачання якісної та в достатній кількості води необхідно фінансування 26 млн.гривень.

Нині КП «Міськводоканал» експлуатує 518 км водопровідних мереж, з них 129 км потребують термінової заміни. Такий незадовільний стан водопровідних мереж приводить до значних втрат води, не забезпечує стабільного водопостачання,

приводить до вторинного забруднення води. На заміну та будівництво водопровідних мереж планується спрямувати 22млн. кредиту ЄБРР та коштів місцевого бюджету.

320 км каналізаційних мереж діаметром 100-1400 мм забезпечують відведення стічних (каналізаційних) вод, з них потребують негайної заміни та модернізації 121 км. Особливу тривогу викликає стан каналізаційних мереж, побудованих із залізобетонних труб. Тільки за останні роки мали місце 5 значних аварій через цю руйнацію труб, що призвело до провалу ґрунту та припинення водопостачання цілих районів міста. Каналізаційні мережі покладені на забудованій території на глибині від 5,5 до 8 метрів, їх відновлення можливе тільки з допомогою нових технологій методом безтраншейної санації або іншими методами.

Стічні води перекачуються 19-ма каналізаційними станціями по напірних колекторах діаметром 100-1400 мм загальною довжиною 41,6 км, з них зношені та вимагають термінової заміни 31 км. Цього року будується два напірних колектори із поліетиленових труб діаметром 600 мм довжиною 2,6 км. Планується в третьому кварталі поточного року ввести ці колектори в експлуатацію.

На каналізаційних насосних станціях ведеться планомірна робота із підвищення енергоефективності насосного обладнання. Цьогоріч буде змонтовано три енергозберігаючі насоси продуктивністю перекачування стічних вод 700-750 м³ за годину.

Таким чином для будівництва нових каналізаційних мереж та їх санації, будівництва напірних колекторів та зміни насосного обладнання на КНС на енергозберігаюче необхідно коштів за попередніми розрахунками в сумі 26 млн.грн.

Очистку стічних вод забезпечують очисні споруди потужністю 35 тис.м³ на добу. Фактично поступає стічних вод 60-65 тис.м³, що дає можливість виводити в ремонт цілі черги очисних споруд. Очистка стічних вод забезпечує згідно регламенту, але в зв'язку зі значним зменшенням водоспоживання на 1 мешканця з 218 літрів на добу до 122 літрів, концентрація забруднюючих речовин в стічних водах значно збільшилась, особливо за вмістом фосфатів. Якщо раніше в стічних водах вона становила 11-13 мг/літр, то тепер – 32-34 мг/літр. Наявна технологія

очистки не дає змоги довести показники скиду очищених вод за вмістом фосфатів до нормативних вимог спец користування – 3мг/літр. Тому планується виконати роботи з модернізації та реконструкції всього комплексу очисних споруд, а саме замінити грати на нову конструкцію виробництва фірми «Екотон», виконати капітальний ремонт первинних та вторинних, замінити повітря-дувки та труби-аератори в аеротенках першої, другої та третьої черги, що забезпечить зменшення витрат електроенергії за попередніми розрахунками на 25-30% та забезпечить очищення стічних вод до вимог природоохоронних органів. Попередні розрахунки показують, що на модернізацію та реконструкцію очисних споруд необхідно близько 12-13 млн.гривень.

Не пасе задніх підприємство і щодо запровадження сучасних технологій. Так, КП «Міськводоканал» замовив, а ПП НВЦ «Тепло комплект» розробив проект впровадження теплових насосів, як альтернативного опалення очисних споруд за рахунок відбору низько потенційного тепла зі стічних вод.

Таблиця 3.3 – Динаміка зменшення вмісту заліза та каламутності

№ п/п	Водозабори	Залізо, мг/дм ³		Каламутність, мг/дм ³	
		2019 рік	I півріччя 2020 р.	2019 рік	I півріччя 2020 р.
1	Лепехівський	0,67	0,35	1,64	1,46
2	Луганський	0,78	0,21	2,06	1,09
3	Пришибський	1,61	0,37	6,39	1,37
4	Ново-Оболонський	1,50	0,28	5,37	1,43
5	Тополянський	1,07	0,27	1,92	0,98
6	Токарівський	0,28	0,22	1,16	1,13

Проект пройшов експертизу та одержав погодження всіх необхідних служб. Вартість робіт і придбання обладнання по впровадженню теплових насосів (перша черга) складає 4178 тис.грн, термін окупності становить 4-4,5 років. Впровадження теплових насосів зменшить споживання газу приблизно на 240 тис.м3 за рік.

3.3 Обґрунтування шляхів підвищення ефективності використання основних фондів

При аналізі підвищення техніко-економічного рівня використання основних фондів слід зазначити, що його вдосконалення – це комплексний безперервний процес раціоналізації, що охоплює науково-технічний прогрес і науково-технічний рівень виробництва і продукції, що виробляється, структуру господарської системи і рівень організації виробництва і праці, господарський механізм і рівень організації управління та використання методів господарювання.

Основними завданнями аналізу підвищення ефективності використання засобів праці на підприємствах є:

- вивчення складу та динаміки основних засобів (фондів), технічного стану і темпів оновлення активної їх частини (робочих машин, обладнання, приладів, транспортних засобів), технічного переозброєння і реконструкції підприємства, впровадження нової техніки, модернізації та заміни морально застарілого обладнання;

- визначення показників використання виробничої потужності та основних виробничих фондів – фондівіддачі і фондомісткості, а також факторів, що впливають на них;

- виявлення впливу використання засобів праці на обсяг виробництва, собівартість продукції та інші показники;

- встановлення ступеня ефективності застосування засобів праці, характеристика екстенсивності та інтенсивності роботи найважливіших груп устаткування;

- виявлення резервів підвищення ефективності використання основних фондів [3].

Найважливішими показниками використання основних виробничих фондів вважають фондівіддачу і фондомісткість. Про ефективність використання основних виробничих фондів у галузях матеріального виробництва слід судити за такими показниками, як динаміка фондівіддачі (фондомісткість), відносна економія основних виробничих фондів [25].

Виділяють наступні фактори, які впливають на розмір фондівіддачі або фондомісткості: вихід продукції на 1 д. е. середньорічної вартості машин і устаткування, питома вага машин та обладнання в загальній вартості основних виробничих фондів.

Резерви підвищення виходу продукції на 1 д. е. вартості діючого устаткування автори аналізують за двома напрямками: підвищення продуктивності роботи обладнання, і поліпшенню користування часу діючого обладнання. При розрахунку показника фондівіддачі можна виходити не тільки з вартості продукції, а й із суми прибутку, отриманого підприємством.

При вирішенні задач визначення впливання використання виробничих фондів на обсяг продукції рекомендують користуватися двома методами – методом ланцюгових підстановок і інтегральним методом. За базу порівняння може бути прийнятий попередній період або план на аналізований період [22].

На зміну ефективності використання основних фондів впливає низка чинників. На фондівіддачу основних фондів впливає зміна частки активної частини фондів у загальній їх сумі і зміна фондівіддачі активної частини фондів. Таким чином, за аналізований період відбулося загальне збільшення фондівіддачі. Ця зміна стало можливим за рахунок збільшення частки активної частини основних фондів.

Зростання показників фондівіддачі також викликаний зростанням виробництва і реалізацією зайвих виробничих фондів.

На підприємстві були розглянуті наступні шляхи підвищення фондівіддачі:

- вдосконалення структури основних виробничих фондів – частка активної частини основних фондів підприємства ;
- створення нових виробничих потужностей, заміна застарілого обладнання новим, модернізація обладнання.

Таким чином, для ефективного використання основних фондів КП «Міськводоканал» необхідно подальше вдосконалення структури основних виробничих фондів, встановлення оптимального співвідношення між активною і пасивною частиною основних засобів [11].

Якісні показники використання виробничих ресурсів - продуктивність праці, фондівіддача, матеріаломісткість і оборотність оборотних коштів, що відображають інтенсивність використання ресурсів, – є одночасно і показниками економічної ефективності підвищення техніко-організаційного рівня та інших умов виробництва.

Аналізуючи зміст політики управління основними засобами підприємства слід зазначити, що важливе значення в ній приділяється розрахунку потреби в прирості основного капіталу [14].

На основі розрахунку потреби в обладнанні розраховується потреба у виробничих площах, що дозволяє визначити величину фінансових ресурсів, необхідних для формування цієї частини іммобілізованих активів. При цьому можуть виникати такі альтернативні варіанти для КП «Міськводоканал»: фінансування за рахунок власних коштів, фінансування за рахунок позикових коштів, використання різних видів оренди. На основі управління основними засобами підприємства повинні приймати рішення про введення нових видів основних засобів на основі розробки інвестиційного проекту. Також на основі аналізу повинні розроблятися заходи з поліпшення показників фінансового стану підприємства в перспективі [10].

Основні засоби і довгострокові інвестиції в основні засоби роблять багатоплановий і різнобічний вплив на фінансові результати діяльності підприємства.

Для практичної реалізації, пропонується використання в поточній діяльності КП «Міськводоканал» процесу прискореного часткового дезінвестування необоротних активів, що забезпечує зростання позитивного грошового потоку в короткостроковому періоді:

- вплив господарських операцій КП «Міськводоканал» з основними засобами на фінансовий стан і результати діяльності підприємства;

- зміст господарської операції Вплив на майновий стан і фінансові результати діяльності підприємства;

-отримано безоплатно від фізичних осіб збільшується розмір власного капіталу підприємства за рахунок зростання фондів спеціального призначення (за вирахуванням витрат з доставки).

Це веде до зростання стійкості фінансового становища. З іншого боку, це веде до підвищення питомої ваги амортизаційних відрахувань і витрат на ремонт в собівартості продукції, що при низькій фондовіддачі безоплатно отриманих основних засобів може призвести до зменшення прибутку та рентабельності. Отримано безоплатно від юридичних осіб збільшуються позареалізаційні доходи підприємства на величину первісної чи залишкової вартості об'єктів. Одночасно на суму зносу збільшуються позареалізаційні витрати (збитки) [6].

Придбання основних засобів за плату на суму витрат з доставки зменшуються спецфонди, або чистий прибуток, або нерозподілений прибуток минулих років. У цілому на суму надійшли основних засобів збільшується балансовий прибуток. Збільшуються необоротні активи підприємства, змінюється структура капіталу підприємства. У цілому сповільнюється обіг капіталу, скорочуються розміри найбільш ліквідних активів, погіршується платоспроможність. На величину витрат з доставки та монтажу об'єктів зменшується чистий прибуток або фонд накопичення. Оборотні кошти збільшуються на суму сплаченого ПДВ. За придбаним транспортним засобом, крім ПДВ, сплачується податок на придбання транспортних засобів.

Довгострокова оренда основних засобів витрати виробництва збільшуються на суму податку з власників транспортних засобів. Збільшується сума необоротних активів і сума заборгованості орендодавцям. Періодично зменшується грошова готівка на суму орендної плати та % за оренду. На суму % зменшується чистий прибуток або фонд накопичення [12].

Поточна оренда основних засобів Витрати орендаря збільшуються на суму орендної плати, а також на суму витрат з капітального ремонту (якщо це обумовлено умовами договору оренди).

Це досягається за рахунок наступних основних заходів:

-проведення операцій зворотного лізингу, в процесі яких раніше придбані у власність основні засоби продаються лізингодавцю з одночасним оформленням договору їх фінансового лізингу;

-прискореної продажу невикористаного устаткування за цінами попиту на відповідному ринку;

-оренди обладнання, раніше запланованого до придбання в процесі оновлення основних засобів та інших [14].

Для фінансової стабілізації, усунення поточної неплатоспроможності підприємства необхідно забезпечити часткове дезінвестування необоротних активів, а також скорочення розміру короткострокових фінансових зобов'язань. Як один із заходів фінансової стабілізації пропонується розробка реорганізаційної політики, проектування схеми реструктуризації (відновлення) балансу, що задовольняють вимогам платоспроможності та рентабельності діяльності. Забезпечити задовільну структуру балансу підприємства можна цілеспрямованим, обґрунтованим відповідними розрахунками, а також впливу на неї (структуру) комплексами заходів, що призводять до зміни в потрібному напрямку перш за все розмірів джерел коштів та ефективності їх використання. Проектовані з наступною реалізацією комплекси таких заходів зводяться, кінець кінцем, до зміни (збільшення або зменшення) розмірів основних засобів і необоротних активів у цілому; джерел власних коштів; короткострокової заборгованості.

Серед всіх комплексних заходів, спрямованих на відновлення структури балансу, в даний час багато хто має лише обмежене застосування. Це відноситься до можливості збільшення джерел власних коштів за рахунок цільового фінансування, фондів накопичення і споживання. Сюди ж відносяться можливості отримання довгострокових кредитів і позик.

У зв'язку з цим, для КП «Міськводоканал» необхідно розглядати політику з відновлення структури балансу, пов'язану з комплексом заходів щодо управління основними засобами, джерелами власних коштів [18].

Поліпшенню використання фонду роботи споруд, машин і устаткування КП «Міськводоканал» також буде сприяти:

- механізація і автоматизація виробництва, використання прогресивної технології, модернізація діючого обладнання;
- збільшення часу роботи обладнання;
- підвищення інтенсивності роботи устаткування, у тому числі шляхом забезпечення відповідності якості сировини і матеріалів вимогам технологічного процесу і підвищення кваліфікації промислово-виробничого персоналу;
- збільшення частки діючого обладнання;
- створення нових виробничих потужностей, заміна застарілого обладнання новим, модернізація існуючого обладнання;
- максимальне використання продуктивності устаткування за рахунок впровадження додаткових пристосувань і раціоналізаторських пропозицій.

У результаті необхідно:

- розробити організаційно-технічні напрямки поліпшення використання основних засобів в КП «Міськводоканал»;
- виявити резерви підвищення ефективності їх використання;
- можливо обґрунтування ефективності залучення інвестицій для придбання нового технологічного обладнання.

Залучення інвестицій, спрямованих на розширення основних засобів підприємства, дозволить значно покращити показники виробництва продукції і надання послуг КП «Міськводоканал», зміцнить його експансивний потенціал. На закінчення аналізу розраховують резерви збільшення випуску продукції і фондівіддачі. Ними можуть бути введення в дію невстановленого обладнання, заміна і модернізація його, скорочення цілоденних і внутрізмінних простоїв, підвищення коефіцієнта змінності, більш інтенсивне його використання, впровадження заходів НТП [14].

При визначенні поточних і перспективних резервів замість планового рівня факторних показників враховується можливий їх рівень.

Резерви зростання фондівіддачі - це збільшення обсягу виробництва продукції і скорочення середньорічних залишків основних виробничих фондів (ВПФ).

Таким чином, за рахунок збільшення обсягу виробництва і скорочення середніх залишків основних виробничих фондів у плановому році можливе збільшення фондovіддачі на 20%.

На підприємстві КП «Міськводоканал» необхідно розгляд наступних шляхів підвищення фондovіддачі:

- механізація і автоматизація виробництва, використання прогресивної технології, модернізація діючого обладнання;
- збільшення часу роботи обладнання;
- підвищення інтенсивності роботи устаткування, в том числі шляхом забезпечення відповідності якості сировини і матеріалів вимогам технологічного процесу та підвищення кваліфікації працівників;
- збільшення питомої ваги активної частини основних фондів; збільшення частки діючого обладнання;
- максимальне використання продуктивності устаткування за рахунок впровадження додаткових пристосувань і раціоналізаторських пропозицій [26].

Важливим напрямком поліпшення використання засобів праці на КП «Міськводоканал» є поліпшення використання фонду роботи обладнання. Підвищення техніко-організаційного рівня та інших умов у будь-якій галузі матеріального виробництва, в остаточному підсумку, виявляється в рівні використання всіх трьох елементів виробничого процесу: праці, засобів праці і предметів праці [21].

ВИСНОВКИ

Комплексний аналіз діяльності КП «Міськводоканал» показав, що на підприємстві є значні резерви зростання ефективності виробництва. Для залучення цих резервів у процес виробництва повинні вивчатися можливості зростання обсягів виробництва, зниження собівартості за всіма статтями, підвищення якості продукції, поліпшення використання коштів підприємства і т.д.

На базі виявлених можливостей розробляються конкретні заходи, що охоплюють усі сторони діяльності організації. Результати аналізу визначають напрями пошуку резервів зростання ефективності виробництва для підприємства.

У КП «Міськводоканал» збільшення обсягу продукції за аналізований період забезпечується підвищенням ефективності використання виробничих ресурсів: зростанням продуктивності праці і фондівіддачі, зниженням матеріалоємності продукції. Це необхідно розглядати як сприятливу тенденцію.

Однак даний час підприємство знаходиться у важкому фінансовому становищі. Виходячи з цього, в якості можливого шляху стабілізації положення КП «Міськводоканал» в даній роботі пропонується організувати управління підвищенням організаційно-технічним рівнем виробництва, та покращенням використання основних засобів зокрема.

Розміщення коштів підприємств має дуже велике значення у фінансовій діяльності та підвищення її ефективності.

Від того, які асигнування вкладені в основні й оборотні кошти, скільки їх знаходиться в сфері виробництва і в сфері обігу, у грошовій та матеріальній формі, наскільки оптимально їх співвідношення, багато в чому залежать результати виробничої та фінансової діяльності, отже, і фінансовий стан підприємства. Тому в процесі аналізу необоротних активів підприємства в першу чергу слід вивчити зміни в їх складі і структурі і дати їм оцінку.

У результаті дослідження досліджено організаційно-технічні напрями покращення використання необоротних активів та основних засобів в КП «Міськводоканал»; виявлені резерви підвищення ефективності їх використання.

Загальна вартість основного капіталу на підприємстві зросла на 71% за 2017-2019 рр. Знижується частка пасивної частини фондів і збільшується частка активної частини основних засобів - машин і устаткування.

Важливе значення має аналіз вивчення руху і технічного стану основних виробничих фондів. Процес оновлення фондів йде більш швидкими темпами, ніж вибуття.

Всі показники озброєності збільшилися за звітний рік. Узагальнюючими показниками, які визначають ефективність використання основних фондів є показники фондівіддачі і фондомісткості. На підприємстві відбулося збільшення фондівіддачі, і відповідно, зниження фондомісткості.

На підприємстві спостерігається зростання фондоозброєності праці, що викликано збільшенням середньорічної вартості основних фондів. Для визначення резервів підвищення ефективності виробництва продукції на підприємстві була використана методика підрахунку збільшення випуску продукції і фондівіддачі.

За рахунок збільшення обсягу виробництва і скорочення середніх залишків основних виробничих фондів у плановому році можливе збільшення фондівіддачі на 20%. Поліпшення використання основних фондів на КП «Міськводоканал» дозволить підвищувати продуктивність праці, знижувати собівартість продукції.

Для поліпшення використання основних фондів на підприємстві слід використовувати можливість отримання довгострокових кредитів і позик в підприємницькій діяльності, зокрема для придбання нового обладнання. Даний захід дозволить здійснити подальше економічне зростання підприємства, який може бути здійснено за рахунок власних коштів підприємства, банківських кредитів, пайових внесків сторонніх учасників проекту.

Резервом підвищення ефективності використання виробничих основних засобів КП «Міськводоканал» є невикористані можливості їх раціональної завантаженості протягом року і під час безпосереднього функціонування. У зв'язку з цим, в роботі запропоновані технічні заходи щодо організації виробництва продукції з використанням нових споруд та обладнання з метою підвищення використання виробничих потужностей підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Айсберг Б.А. Курс економіки. М., ИНФРА - М, 1997.-3 59с.
- 2 Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Державні фінанси. Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2002. – 368с.
- 3 Барановський О.Г. Державна підтримка малого бізнесу: світовий досвід і України. - Економіка України – 1992/6.
- 4 Батаршев.А.В. Психология предпринимательской деятельности. – Таллин, 1994.
- 5 Бирман Г., Шмидт С. Экономический анализ инвестиционных проектов / Пер.с англ.под ред.Л.П.Белых.- М.: Банки и биржа, ЮНИТИ, 1997. – 631с.
- 6 Биренберг Б.М., Инякин В.Н., ЛяшенкоВ.И. Местное самоуправление в условиях перехода к рынку. - К., Укрниити, 1991.-150с.
- 7 Бондаренко О.В. Предприниматель Украины: социально-психологический портрет субъекта предпринимательской активности пром. предприятий г.Запорожья. – Запоржье, ЗМСИ, 1993.
- 8 Бойчик І.М., Харів П.С.,Хопчан М.І.,Піча Ю.В. Економіка підприємства – К.:Каравела; Львів : Новий світ-2000,2001.
- 9 Бланк І.О. Управління прибутком. К., Ніка - Центр. – 1998. – с.531.
- 10 Бугаря Н.И., Гойко А.Ф., Рогожин П.С., Федоренко В.Г. Рынок предприятий и предпринимательская деятельность в Украине. – К., 1993.
- 11 Василек О.Д. – Теорія фінансів : Підручник. – К.: НІОС., - 2000. – 416с.
- 12 Варга В.О. Роль государства в рыночном хозяйстве - Мировая экономика и международные отношения. – 1992/11.
- 13 Варналій З.С. Державна політика підтримки малого підприємництва. Монографія.- К., НІСД, 1996.- 240 с.
- 14 Василик О.В. Податки в системі регулювання доходів юридичних і фізичних осіб – Економіка України – 1993 /4.

- 15 Василенко В.Г., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління. Навч. посібн.- К.: ЦУЛ, 2003
- 16 Виханський О.С. Стратегическое управление : Ученик. – 2-е узд., перераб. и доп. – М.: Гардарика, 1998.
- 17 Гелбрейт Дж. К. Экономические теории и цели общества/ Пер. с англ. – М., 1979. – 308с.
- 18 Економіка підприємства : Навчальний посібник / За ред. А.В. Шегди – К.: Знання-Прес, 2001.- 180с.
- 19 Економіка підприємства: Підручник. За заг. ред С.Ф. Покропивного. – К. КНЕУ, 2001 – 234 с.
- 20 Економічний словник – довідник. (за ред. С.В. Мочерного) – К. Феміда, 1995 – 140 с
- 21 Єлейко Я.І., Кандибка О.М., Лапішко М.Л., Смовженко Т.С. Основи фінансового аналізу.- Львів : Львівський банківський інститут НБУ, 2000. – 141с.
- 22 Завадський Й.С. Менеджмент. Підручник. 2-ге вид. – К., ЄУФІМБ, 1998. – 405 с.
- 23 Завлин П.Н., Васидбев А.В., Кноль А.Л. Оценка экономической эффективности инвестиционных проектов : (Современные подходы). СПб. Наука, 1995.- 250 с.
- 24 Зятковський І.В. фінанси підприємств: навч. Посібник. – 2-ге вид. перероб. та доп.. – К.: Кондор – 2003. – 364с.
- 25 Івченко І.Ю. Економічний ризик : Навч. Посібник. – Київ : “Центр навчальної літератури”, 2004. – 304 с.
- 26 Ілляшенко С.М. Економічний ризик : Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 220с.
- 27 Інвестування : Навчальний посібник. Підручник / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В.М.Гриньова. – 2-ге вид. допрац. і доп. – Х.: ВД “Інжек”, 2004. - 404с.

- 28 Инновационный менеджмент. Справ. пособие /Под ред. П.Н.Завлина, А.С.Казанцева, Л.З.Миндели –СПб., Наука, 1997.
- 29 Котлерп Ф. Маркетинг-менеджмент, СПб., «Питер» - 1999.-502с.
- 30 Кочетков Л.А., Шипова Н.А.Экономический риск и методы его изменения. – К.:Европейский университет, 2000. – 264 с.
- 31 Лившиц А.Я. Введение в рыночную экономику - М., Высшая школа, 1994.
- 32 Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність. Навчальний посібник. – Київ : ЦУЛ, 2003. – 376с.
- 33 Маслова С.О., Опалов О.А. Фінансовий ринок : Навчальний посібник.– К.:“Каравела”,Львів,“Новий світ-2000”,2002-192с.
- 34 Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання : Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 188с.
- 35 Мескон Майкл, Альберт Майкл. Основы менеджмента. –К., 1998.- 602с..
- 36 Міщенко А.П. Стратегічне управління. Навч.посібн.- Київ, „Цетр навчальної літератури”,2004
- 37 Мочерний С.В. Основы економічних знань. – К., Феміда,1996. – 187 с.
- 38 Немцов В.Д., Довгань Л.Є. Стратегічний менеджмент. – К.: ТОВ УВПК „ЕксОб”,2001.
- 39 Осипова Л.В., Синяева И.М., Основы коммерческой деятельности. Учебник для вузов. - М., Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997.- 287с., ил.
- 40 Пересада А.А. та ін. Інвестування. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2001,- 251с.
- 41 Петровська І.О., Клиновий Д.В. Фінанси. Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 205 с.
- 42 Покропивний С.Ф., Економіка підприємства. Підручник, вид. 2-ге переробл. та доп. – К., КНЕУ, 2000. – 528с., іл..
- 43 Покропивний С.Ф., В.М.Колот. Підприємництво : стратегія, організація, ефективність . К.КНЕУ,1997.

- 44 Половцева Ф.П., Коммерческая деятельность. Учебник. – М., ИНФРА-М.,2000. –218с.
- 45 Попович В.М., Антіпов М.В., Баліна С.Н. та ін., Правові основи підприємницької діяльності. Підручник. – К., „Правові джерела”, 1997. - 123 с.
- 46 Расіна А.Ю. Регулювання розвитку малого підприємництва в сфері послуг населенню. – Тернопіль, ТАНГ, 1995. – 156с.
- 47 Романенко О.Р. Фінанси : Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 312с.
- 48 Самуельсон П. Економіка. - Л.,Світ, 1993. – 221 с.
- 49 Слав’юк Р.А. Фінанси підприємств : Навчальний посібник. – Київ : ЦУЛ. 2002. – 460с..
- 50 Прудников В.М. Настольная книга бухгалтера. –М., ИНФРА-М, 1997. – 324 с.
- 51 Статистика науки и инноваций. Краткий терминологический словарь /Под ред. Л.Д. Гохбера. – М., ДИСН, 1996.- 84 с
- 52 Стонер Джеймс А.Ф., Долан Едвін Г. Вступ у бізнес : Навч. пос. переклад з англ.. – К., ЄУФІМБ, 2000. – 720с.
- 53 Синецкий Б.И. Основы коммерческой деятельности. Учебник. – М., Юристъ, 1998. – 346с., ил.
- 54 Уткин З.А. Курс менеджмента. М., Зерцало, 1998. – С154.
- 55 Уткин Е.А. Цены и ценообразование, ценовая политика. – М, ЭКМОС,1997.
- 56 Фатхутдинов Р.А. Организация производства. Учебник – М., ИНФРА.-М.-2000. –С60.
- 57 Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : Навчальний посібник – К.:Ельга, Ніка-Центр,2002. – 326 с.
- 58 Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : Навчальний посібник – К.:Ельга, Ніка-Центр,2002.